

ՀՀ ԳԱԱ ՆԱԽԱԳԱՀ, ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ
ԱՇՈՏ ՍԱՂՅԱՆԸ 65 ՏԱՐԵԿԱՆ Է

Լրացավ Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների ազգային ակադեմիայի նախագահ Աշոտ Սերոբի Սաղյանի 65 տարին:

Աշոտ Սերոբի Սաղյանը ծնվել է 1957 թ. ապրիլի 7-ին ԼՂՀ Մարտակերտի շրջանի Չափար գյուղում: Ավարտելով տեղի միջնակարգ դպրոցը՝ 1973 թ. ընդունվել է ԵՊՀ քիմիայի ֆակուլտետ, որը ավարտել է 1978 թ. գերազանցությամբ ստանալով քիմիկոսի որակավորում: Նույն թվականից որպես ավագ լաբորանտ սկսել է աշխատել ԽՍՀՄ մանրէաբանական և բժշկական արդյունաբերության նախարարության Գենետիկայի

Համամիութենական ԳՀ ինստիտուտի Չարենցավանի մասնաճյուղում:

Աշխատանքային գործունեության հենց սկզբից Ա. Սաղյանը իրեն դրսևորում է որպես գիտահետազոտական աշխատանքի նկատմամբ արտահայտված հակում ունեցող անձնավորություն, և ինստիտուտի ղեկավարությունը նրան գործուղում է Գենետիկայի Համամիութենական ԳՀ ինստիտուտ (ք. Մոսկվա) որպես Հայցորդ-Հետազոտող: 1980 թ. Ա. Սաղյանը ընդունվում է Գենետիկայի Համամիութենական ԳՀ ինստիտուտի նպատակային ասպիրանտուրա, իսկ մեկ տարի անց տեղափոխվում է ԽՍՀՄ ԳԱ Ա. Նեսմեյանովի անվան էլեմենտորգանական միացությունների ինստիտուտ, որտեղ աշխատում է կենսատեխնոլոգիայի կարևորագույն բնագավառի՝ կենսամիմետիկ սինթեզի առաջատար լաբորատորիաներից մեկում: 1985 թ. հանրահայտ գիտնական, պրոֆեսոր Յու. Բելոկոնի ղեկավարությամբ Ա. Սաղյանը պաշտպանում է թեկնածուական ատենախոսություն՝ նվիրված պիրիդոքսալային կատալիզի օրինաչափությունների հետազոտմանը և ամինաթթուների ասիմետրիկ բիոմիմետիկ սինթեզի նորագույն տեխնոլոգիաների ստեղծման տեսական և կիրառական հարցերին:

Վերադառնալով մայր ինստիտուտ՝ Ա. Սաղյանը կազմավորում է ոչ սպիտակուցային ամինաթթուների սինթեզի լաբորատորիա և ձեռնամուխ է լինում Հայաստանի համար բոլորովին նոր՝ ասիմետրիկ կենսամիմետիկ սինթեզի գիտական ուղղության զարգացմանը: Գործունեության տարիների ընթացքում իրականացրած նորարարական մի շարք աշխատանքների շնորհիվ Ա. Սաղյանի ղեկավարած գիտական խումբը այսօր ստացել է միջազգային ճանաչում: Դրա փայլուն ապացույցն են բազմաթիվ միջազգային գիտաժողովներից ստացված հրավերները, հեղինակավոր գիտական հանդեսներում տպագրված հոդվածները և շահած միջազգային դրամաշնորհները: Ա. Սաղյանը բազմիցս գիտական զեկուցումներով հանդես է եկել միջազգային, համամիութենական

և հանրապետական գիտաժողովներին: Մասնակցելով կենսատեխնոլոգիայի և կենսորգանական քիմիայի բնագավառներում միջազգային հիմնադրամների մրցույթներին՝ նա շահել և ղեկավարել է մի շարք միջազգային (INTAS, INCO-COPERNICUS, CRDF, ISTC, SNSF, Volkswagenstiftung և այլն) և տեղական գիտական դրամաշնորհներ:

1997 թ. արդեն ճանաչված գիտնական Ա. Սաղյանը պաշտպանում է ոչ սպիտակուցային ամինաթթուների ասիմետրիկ բիոմիմետիկ սինթեզին նվիրված դոկտորական ատենախոսությունը, որի համար նրան շնորհվում է քիմիական գիտությունների դոկտորի գիտական աստիճան: Կարճ ժամանակ անց նրան շնորհվում է նաև պրոֆեսորի կոչում: Այնուհետև, կենսատեխնոլոգիայի բնագավառում կատարած մեծածավալ գիտական, մանկավարժական, կազմակերպչական աշխատանքների և արդյունքում ձեռք բերված նվաճումների շնորհիվ, 2006 թ. Ա. Սաղյանը ընտրվում է ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ «Կենսատեխնոլոգիա» և «Կենսորգանական քիմիա» մասնագիտություններով, իսկ 2010 թ. ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս «Կենսատեխնոլոգիա» մասնագիտությամբ:

2000 թ. Ա. Սաղյանը, ով իր կատարած գիտական հետազոտությունների բարձր մակարդակի, գիտություն եռանդուն կազմակերպչի ունակության և հասարակական հարցերում ակտիվ դիրքորոշման համար անվերապահորեն վայելում էր ինստիտուտի կոլեկտիվի վստահությունն ու հարգանքը, նշանակվում է «Կենսատեխնոլոգիայի ԳՀԻ» ՓԲԸ տնօրեն:

Շնորհիվ երիտասարդ տնօրենի տքնաճան և եռանդուն աշխատանքի ինստիտուտը կարողանում է կարճ ժամանակամիջոցում դուրս գալ ճգնաժամային վիճակից: Այսպես, 2002 թ. Ա. Սաղյանի ղեկավարությամբ 10 տարի ժամկետով ստեղծվում է չին-հայկական կենսաինժեներական գիտահետազոտական և փորձարարական կենտրոն, որը դառնում է Կենսատեխնոլոգիայի ԳՀ ինստիտուտը Ֆինանսավորող հիմնական աղբյուրներից մեկը: Կապ է հաստատվում գերմանական «DEGUSSA/REXIM» հանրահայտ գործընկերության հետ, ամրապնդվում են հարաբերությունները բուհական համակարգի հետ, ինստիտուտը ներգրավվում է ՀՀ բազային ֆինանսավորման համակարգում, գիտաշխատողները շահում են մի շարք դրամաշնորհներ և այլն:

Ա. Սաղյանի տնօրինության տարիներին ինստիտուտը համարվել է երիտասարդ կադրերով: Նրա ղեկավարությամբ պաշտպանվել են 18 թեկնածուական և 3 դոկտորական ատենախոսություններ «Կենսատեխնոլոգիա» և «Կենսորգանական քիմիա» մասնագիտություններով:

Ա. Սաղյանը մշտապես զբաղվում է նաև մանկավարժական գործունեությամբ: 1996 թ. նա դասավանդում է ԵՊՀ ղեղադիտության և քիմիայի ֆակուլտետում: 2003 թ. նա ԵՊՀ Փարմքիմիայի և Փարմակազնոգիայի ամբիոնի վարիչն է: 2017 թ. ղեղադորձական քիմիայի ամբիոնի հենքի վրա ստեղծվում է ԵՊՀ Փարմացիայի գիտակրթական ինստիտուտ, և Ա. Սաղյանը նշանակվում է ինստիտուտի տնօրենի պաշտոնակատար, և այսօր ինստիտուտը արդյունավետ համագործակցում է որոշ առաջատար ուսսական և եվրոպական համալսարանների հետ:

2007 թ. ՀՀ ԳԱԱ նախագահության որոշմամբ Ա. Սաղյանը նշանակվում է «Հայաստանի քիմիական հանդես» ամսագրի գլխավոր խմբագիր, իսկ 2008 թ.

Արցախի գիտական կենտրոնի հետ ՀՀ ԳԱԱ ինստիտուտների համագործակցության կորոզինացնող և պատասխանատու: 2009 թ. Ա. Սաղյանը ՀՀ ԳԱԱ կողմից Միջազգային գիտատեխնիկական կենտրոնի (ISTC) կորոզինացիոն խորհրդի և աշխատանքային խմբի անդամ է, Ամերիկյան քիմիական ընկերության անդամ, Եվրամիության «Մենդի որակի հսկման և տեխնոլոգիայի հանձնաժողովի» ղեկավար ՀՀ-ում և ՀՀ-ում ՈԱԱԿ-ի հավատարմագրման հանձնաժողովի անդամ:

2010 թ. Աշոտ Սաղյանը ղեկավարում է ՀՀ ԳԱԱ «Հայկենսատեխնոլոգիա» գիտաարտադրական կենտրոնը, որը ոլորտի լավագույն գիտաարտադրական կառույցն է: Բացի միջազգային չափորոշիչներին համապատասխանող հիմնարար հետազոտություններից, այնտեղ իրականացվում են նաև այդ հետազոտությունների արդյունքների ապրանքայնացում, կիրառական բնույթի աշխատանքներ: Ա. Սաղյանի անմիջական ղեկավարությամբ կենտրոնում ներդրվել են մի շարք տեխնոլոգիական մշակումներ, և կազմակերպվել են մի քանի տասնյակ փոքրածավալ արտադրություններ: Դրանց շարքում են.

– Ոչ սպիտակուցային ամինաթթուների փոքրածավալ արտադրական ունիվերսալ տեխնոլոգիան, որն այսօր համարվում է լավագույնը աշխարհում և հաջողությամբ կիրառվում է մի շարք զարգացած երկրներում (ԱՄՆ, Չինաստան, Ֆրանսիա, Գերմանիա և այլն): Ա. Սաղյանի կողմից մշակված եղանակներով սինթեզված են գրականության մեջ չնկարագրված մոտ 200 նոր սերնդի օպտիկապես ակտիվ ոչ սպիտակուցային ամինաթթուներ:

– Էկոլոգիապես անվնաս կենսապարարտանյութերի արտադրությունը:

– Մենդարդյունաբերության համար ֆերմենտային պատրաստուկների ստացման տեխնոլոգիաները:

– Բժշկության և կոսմետոլոգիայի կարիքների համար մրգահատապտղային և բուսական հումքից օչարակների և եթերային յուղերի ստացման տեխնոլոգիաները:

– Նոր բակտերիալ միջատասպան պատրաստուկների և վարակիչ հիվանդությունների հարուցիչների աճի կենսաարգելակիչների ստացման տեխնոլոգիաները:

– «Նարինե» կաթնամթերքի արտադրությունը և այլն:

ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, պրոֆեսոր Ա. Սաղյանը Կենսատեխնոլոգիա 018 մասնագիտական խորհրդի նախագահն է:

Ա. Սաղյանի հեղինակությամբ տպագրված են 320-ից ավելի գիտական աշխատանքներ, այդ թվում՝ 18 հեղինակային իրավունքներ, 230-ից ավելի գիտական հոդվածներ, որոնք ներկայացված են բարձր հղման գործակցով աշխարհի առաջատար գիտական հանդեսներում: Նա հեղինակ է 3 դասագրքերի և 2 մենագրության տպագրված ՌԳԱ «НАУКА» և գերմանական «WILEY-VCH» հրատարակչություններում:

Ա. Սաղյանի գիտական նվաճումները գնահատված են ՀՀ և արտերկրի մրցանակներով ու պարգևներով: Նշենք կարևորագույնները.

2001 թ. Եվրամիության «Դեկարտի» անվան մրցանակ, որն առաջինն էր ՀՀ-ում:

2002 թ. ՉԺՀ կառավարական «Բարեկամություն» շքանշան, որը նախադեպը չունի ՀՀ-ում:

2004 և 2011 թթ.՝ ՀՀ նախագահի երկու մրցանակ բնական գիտությունների բնագավառում կատարած գիտական աշխատանքի համար:

2013 թ.՝ ՀՀ գիտության վաստակավոր գործիչ:

2014 թ.՝ ԵՊՀ ոսկե մեդալ:

2015 թ.՝ ՀՀ պետական մրցանակ:

2021 թ. Ա. Սաղյանը ընտրվել է Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների ազգային ակադեմիայի նախագահ:

Հետաքրքիր է նշել մի քանի գաղափարներ, որոնք ընդգրկված էին Ա. Սաղյանի տեսլականի մեջ, և դրանց մի մասն արդեն սկսել է իրագործվել.

➤ Հումանիտար և այլ ուղղվածությամբ ինստիտուտներում աջակցել մեզ համար ամենաթանկ կապիտալ հանդիսացող արժեքի՝ ազգային ինքնության պահպանմանը:

➤ Միջազգային համագործակցության ընդլայնման շրջանակներում ամրապնդել կապերն ազգային ակադեմիաների հետ:

➤ Ամրապնդել ՀՀ ԳԱԱ ինստիտուտների համագործակցությունը ՀՀ ԳԱԱ միջազգային գիտակրթական կենտրոնի հետ:

➤ Ֆինանսական խրախուսման համակարգի շնորհիվ աջակցել միջգիտակարգային հետազոտություններին՝ և՛ բաժանմունքների կազմում ընդգրկված ինստիտուտների միջև, և՛ այլ գիտակրթական կազմակերպությունների հետ:

➤ Ակտիվացնել այն կառույցների գործունեությունը, որոնք աշխատել են թույլ կամ ոչ կանոնավոր, ստեղծել օպտիմալացման ներդրման համակարգ:

Ցանկանում ենք մեր գործընկերոջը քաջաուղջություն և հաջողություն մեր միացյալ աշխատանքում:

ՀՀ ԳԱԱ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹՅՈՒՆ